

Geïntegreerd ziekten en plagen beheren in bomen is een *must*

Terra Nostra-kennisatelier voor boom en bodem

Ziekten en plagen steken steeds meer de kop op. Ging het vroeger maar om een beperkt aantal ziekten, tegenwoordig wordt de moderne beheerder overstelpt met een diversiteit aan ziekten en plagen gerelateerd aan verschillende boomsoorten. Hierdoor wordt steeds meer gevraagd van de kennis en vaardigheden van de manager en beheerder van bomen.

Auteur: Henry Kuppen

Nederland heeft een traditie in ziekten en plagen

Op het gebied van ziekten is Nederland in het buitenland onder boombeheerders bekend geworden vanwege de Dutch Elm Disease. Nederlandse onderzoeksters hebben de ziekte begin 1900 voor het eerst beschreven waarna de agressieve vorm van de ziekte zich in de jaren 70 in een razend tempo over het land verspreide. Tot in de jaren 90 werd door de landelijke overheid een stringent sanitair beheer uitgevoerd waarbij op landelijke schaal bomen verplicht werden geruimd. Ondanks dat erg veel iepen zijn verdwenen heeft de landelijke overheid dit beleid los gelaten en was men niet meer verplicht tot ruimen. Het gevolg is dat op veel plekken de iep is verdwenen (90% van populatie, Bron WUR) en veelal is vervangen door de es. Gelukkig bevindt zich in Amsterdam nog een gezonde populatie iepen. Dit is te danken aan een zorgvuldige monitoring en accuraat beheer van de ziekte. Ook de recente resultaten van de Iepenwacht Friesland en Iepenwacht Groningen laten zien dat deze aanpak succesvol is. Door dit succes en door de introductie van nieuwe resistente soorten, lijkt de herintroductie van de iep los te komen.

In de jaren 70 heeft in het agrarische gebied

onder andere in Noord-Brabant een grote ruilverkaveling plaats gevonden. Hierdoor zijn op veel plaatsen vanwege een teruglopende klompen-traditie populieren verdwenen en is men overgegaan tot het planten van meer duurzame soorten. Op de zandgronden is op veel plaatsen voor de eik gekozen en op de zwaardere gronden es. Sinds 1991 wordt de eikenprocessierups in Nederland bestreden vanwege de alom bekende gevolgen voor de volksgezondheid. Sinds drie jaar is heel Nederland gekoloniseerd door de eikenprocessierups. 2006 kwam ons de twijfelachtige eer toe dat we de eikenprocessierups naar Londen hebben geïmporteerd middels aangepaste kwekerijbomen. In 2010 is de essentaksterfte voor het eerst vastgesteld in het noorden van Nederland. Inmiddels heeft de ziekte zich in een razend tempo over Nederland verspreid en zijn de eerste lanen al gekapt.

Horendol

De moderne beheerder kan niet meer om ziekten en plagen heen. Of het nu gaat om massaria, essentaksterfte, eikenprocessierups, kastanjebloedingsziekte of de onlangs vastgestelde roetschorsziekte er lijkt geen gebied of geen boom te zijn waar geen enkele ziekte of aantasting op

voorkomt. Ziekten en plagen zijn echter nuttig en horen bij het gehele ecosysteem waarvan de boom een onderdeelje vormt. Het aantal van juist één soort of zelfs cultivar maakt vaak dat ziekten en plagen een probleem worden. De natuur is feilloos in staat om ziekten en plagen op die locaties te laten ontwikkelen waar de kans op succes het grootst is. Daar hebben we rekening te houden met natuurwetten. De duurzame en lange termijn oplossing ligt in mijn visie in het ontwikkelen van soortendiversiteit in de meest ruime zin.

Geïntegreerd beheer

Zolang soortendiversiteit nog geen feit is zullen we moeten handelen met de ziekten en plagen die binnen ons beheergebied voor een verdergaande verantwoordelijkheid zorgen. Een aantal ziektes worden behandeld met een nul tolerantie, uitroeien. We kennen in de openbare ruimte veel beperkingen voor het toepassen van chemische middelen (zie juridisch kader). In relatie tot ziekten en plagen worden deze helaas toch nog hier en daar gebruikt, resistentie is een kenmerkend fenomeen wat optreedt bij chemische middelen. Karakteristiek voor de traditionele beheermethoden zijn routinemaatregelen,

breedwerkende middelen inzetten en weinig kennis van het aantastingsniveau. Er vindt een verschuiving plaats van fauna en flora waarbij regelmatig steeds moeilijker te bestrijden soorten zijn te melden. Geïntegreerd beheer helpt om met een minimale milieu belasting zorgvuldig te beheren.

Wat is nu eigenlijk geïntegreerd beheer?

Bij geïntegreerd beheer wordt ingegrepen op schadelijke organismen om deze onder de risicodrempel te houden. Dit beheersysteem houdt rekening met ecologische, economische en toxicologische eisen, gebaseerd op kennis van aantastingsniveau en rekening houdend met de ecologie van de boom. (Vrij vertaalde definitie van I.O.B.C. International Organisation for Biological Control).

Uit de definitie blijkt dat ingegrepen wordt op schadelijke organismen en dat er dus een aantastingsniveau moet zijn om in te grijpen. Hier knelt de schoen al omdat vaak niet bekend is wat het effect is van de ziekte of aantasting en wat de omvang van de betreffende ziekte is. De eerste stap die dan ook gezet moet worden is onderscheiden van de ziekte waarbij het risico van de ziekte wordt bepaald. Dat risico kan liggen in het voortbestaan van de boom, volksgezondheid of in de veiligheid voor de omgeving. Om vervolgens te kunnen bepalen of er ingegrepen moet worden zal geïnventariseerd moeten worden in welke mate de ziekte of aantasting aanwezig is. Door te werken met vooraf gedefinieerde risicoprofielen kunnen aan de hand van de inventarisatie die gebieden geanalyseerd worden waar op het risico ingegrepen dient te worden of juist niet. Aan de hand van deze criteria kan een behandeling worden uitgezet waarbij vol-

gens protocollen is vastgelegd wat de kaders en randvoorwaarden zijn van een eventuele behandeling. Bij een behandeling kunnen meerdere methoden worden toegepast waarbij de inzet van biologische middelen, natuurlijke vijanden altijd prevaleert boven chemische middelen. Nadat de behandeling heeft plaatsgevonden dient een eventuele nadere inspectie plaats te vinden met in elk geval een evaluatie van de resultaten en progressie van de ziekte.

Juridisch kader

Ziekten en plagen die in een verhoogd risicospectrum vallen danken dit onder andere aan de juridische noodzaak van de bestrijding hiervan. Maar ook bij de bestrijding zelf dient de groenbeheerder rekening te houden met wetgeving. De groenbeheerder heeft in dit kader te maken met:

- Zorgplicht in het kader van de volksgezondheid;
- Zorgplicht in het kader van de veiligheid;
- Europese wetgeving aangaande het terugdringen van pesticiden;
- Zorgplicht in het kader van de Flora- en faunawet.

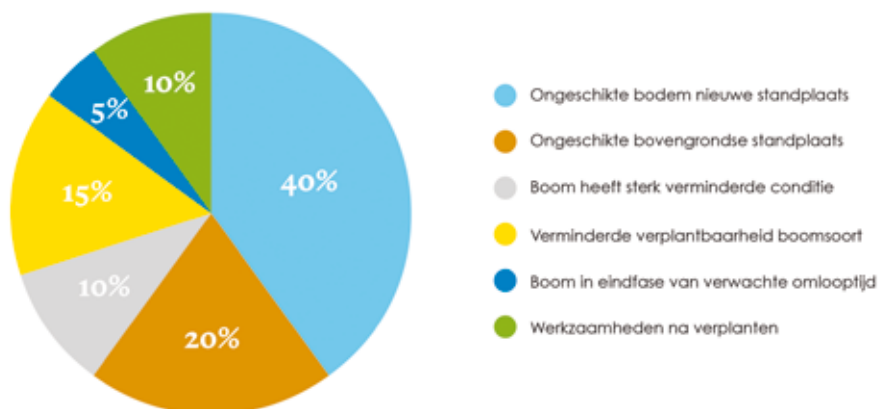
Een voorbeeld van volksgezondheid bedreigende aantastingen zijn naast de eikenprocessierups, bastaardsatijnrups en roetschorsziekte. Deze dwingen de beheerder in feite juridisch tot het nemen van maatregelen. Een voorbeeld van een ziekte of aantasting die de veiligheid in het geding brengt is een plataan met massaria in het centrum van de stad nabij een terras. Logischerwijs heeft een boom die midden in een extensief gemaaid grasveld staat een veel lager risico. Door alle risico's en andere factoren die van invloed zijn in beeld te brengen kan geïntegreerd worden beheerd. Vanaf 1 januari 2013 verlangt Europa dat alle lidstaten er zorg

voor dragen dat het gebruik van pesticiden in openbare ruimten wordt geminimaliseerd of zelfs verboden. Tot op heden is het gebruik van biologische middelen op plaaginsecten nog toegestaan maar zal de chemische toepassing kritisch worden gevolgd. Het is van belang te kunnen onderscheiden waar de noodzaak ligt om maatregelen te nemen of juist achterwege te laten. In het onderscheiden van fytosanitaire maatregelen, juridische noodzaak en acceptatie ligt het spanningsveld voor de beheerder.

IPM-T

Ziekten en plagen ontwikkelen zich vaak cyclisch wat maakt dat deze jaarlijks in meer of mindere mate terug komen. Aan de hand van geïntegreerd ziekten en plagen management, inmiddels door Terra Nostra op de markt gebracht als Integrated Pest Management Trees is aan het juridisch kader te voldoen die de wet aan de beheerder oplegt. Door een stappenplan te volgen komt men tot een managementstructuur voor het effectief en efficiënt beheren van ziekten en plagen binnen een organisatie. Dit geldt zowel voor ziekten en plagen van insecten als micro-organismen en micro-biologie.

Meest voorkomende oorzaken van uitval bij verplantingen

Bas van der Velden

Geïntegreerd beheer is een must, regio overstijgend beheer is daarbij een voorwaarde.

Jules Sondeijker

Ziekte en plagenmanagement lost alle problemen op! Of moeten we gewoon om beheren met dom boerenverstand? Bevorder in elk geval de leefomgeving van de natuurlijke vijand.

Stuur of twitter dit artikel door!
Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/artikel.asp?id=19-4539